

Ἐκαστος αὐτῶν παρεξηγῶν τὰς πλέον καθαράς ἰδέας καταφρονεῖ τὸ ἔθνος, νομίζων ἴσως ὅτι ὁμιλεῖ μὲ ἀγρίους ἀνθρώπους κατοικοῦντας εἰς ἄγνωστον τοῦ Κόσμου μέρος, νεωστὶ ἀνακαλυφθέν.

ὁ Κορ Ρουὰν δὲν ἐμπορεῖ ποτὲ νὰ δικαιολογηθῇ. Ἄς εἶναι
ἐτελείωσα

Ἡ Υ. Ε. ἂς ἀπαντήσῃ ὅπως ἐγκρίνῃ.

B.

Ὡς δεύτερον ἔγγραφον παρατίθεται τὸ πρωτότυπον τῆς ὑπ' ἀρ. 4422 καὶ ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1830 Ἐγκυκλίου τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης περὶ ἐθίμων, ἀπευθυνομένης πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν κατὰ τὴν Σπάρτην δικαστηρίων. Αὕτη ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Βιάρχου Καποδίστρια, ὅστις ἐξετέλει τότε προσωρινῶς καθήκοντα Γραμματέως ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, ἀναπληρῶν τὸν εἰς ἄδειαν εὐρισκόμενον τακτικὸν τοιοῦτον Ἰ. Γενατᾶν.

Ἡ Ἐγκύκλιος ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν γερμανικῇ μεταφράσει ὑπὸ τοῦ Maurer (Das Griechische Volk, I, 546 – 554), ἀναμετάφρασις δ' αὐτῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῶν ἐξελληνισάντων τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Maurer Ε. Καραστάθη καὶ Χρ. Πράτσικα, (Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, Α', 429 ἐπ.).

Τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης ἐγένετο ἀνάλυσις καὶ ἐρμηνεία ὑπὸ τοῦ ἀνευρόντος τὸ σχέδιον αὐτῆς Καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Δ. Τριανταφυλλοπούλου εἰς ἐμβριθεῖ Πανηγυρικὸν Λόγον, ὃν ἐξεφώνησεν ὡς Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ¹⁾).

Ἡ Ἐγκύκλιος εἶχεν ἐκτυπωθῇ καὶ εἰς ἰδιαίτερον φύλλον, ἀποσταλὲν εἰς τὰ διάφορα δικαστήρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ φύλλον τοῦτο κατέστη λίαν δυσεύρετον (ἐν μόνον ἀντίτυπον αὐτοῦ ἀνεύρομεν εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους) ἐκρίθη σκόπιμος ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀναδημοσίευσίς της.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἡ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ἀρ. 4422

Πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν κατὰ τὴν Σπάρτην Δικαστηρίων.

Ἡ Κυβέρνησις μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Γερουσίας ἐσύστησεν εἰς τὴν Σπάρτην τὰ δικαστήρια, τὰ ὅποια προεδρεύετε, καὶ ἐκανόνισε τὸν ὀργανισμόν αὐτῶν μὲ τὸ ψήφισμα ὑπ' ἀρ. 184.

¹⁾ Ἡ Πολιτικὴ δικαιοσύνη ἐπὶ Καποδίστρια, εἰς *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 23 (1948), 480 (καὶ εἰς ἀνάτυπον).

Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ ψηφίσματος καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου ὀργανισμοῦ αὐτῶν τῶν Δικαστηρίων, οὔτε ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν προῆλθεν, οὔτε εἰς ἄλλο τι ἀποβλέπει, εἰμὴ νὰ εἶναι εἰς ἁρμονίαν μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, ὅπου αὐτὰ τὰ δικαστήρια ἐσυστήθησαν, καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ν' ἀπολαύσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερα τοὺς γλυκυτάτους καρποὺς τῆς Δικαιοσύνης.

Ἡ Κυβέρνησις Σᾶς ἐνεπιστεύθη τὴν Προεδρίαν αὐτῶν τῶν δικαστηρίων καὶ μὲ τὰς εὐχὰς τῆς Σᾶς συνώδευσεν, ὅταν ἀνεχωρήσατε διὰ νὰ ὑπάγετε ἐπὶ τόπου, ἵνα ἐκπληρώσετε τὸ χρέος Σας.

Ἡ Γραμματεία γνωρίζουσα τὴν κατάστασιν τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ παρελθόντος καιροῦ τὰ πράγματα τῆς Ἐπαρχίας ἐκείνης, νομίζει χρέος τῆς νὰ προσκαλέσῃ τὴν προσοχὴν Σας εἰς τινὰ, τὰ ὅποια δύνανται νὰ ἐξομαλίσουν πολλὰς τῶν δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας θέλετε ἴσως ἀπαντήσετε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους Σας, καὶ ὅπως ταχύτερα καὶ εὐκολώτερα ἐπιτύχετε τὸν σκοπὸν τῆς ὑπηρεσίας Σας, καὶ λάβετε ἔνεκα τούτου τὰς εὐλογίας τῶν ὅσοι ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν Σας.

Μολονότι τὸ Ἔθνος, ὅταν κατὰ πρῶτον συνεκρότησεν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἐγνώρισε τὴν ἀνάγκην νὰ ρυθμίσῃ τὴν Κυβερνήσιν του κατὰ πάντα, μιμούμενον τὰ εὐνομούμενα ἔθνη, καὶ ἐγνώρισε καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ παραδεχθῇ νομοθεσίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ δικάζωνται τὰ δικαιώματα τῶν Πολιτῶν, μολοντοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Ἔθνους ὡς πρὸς τὴν Νομοθεσίαν Πολιτικὴν τε καὶ Ἐγκληματικὴν νὰ ἐκτελέσθῃ κατ' εὐχὴν.

Ἡ φορὰ τῶν περιστάσεων καὶ ἡ βαρύτης τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως κατεπολέμησαν κατὰ συνέχειαν πολλῶν χρόνων τὸ ἔθνος, εἶναι ἄρκετὴ ἀπολογία τῆς μὴ ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς.

Περιοριζομένη ἡ Γραμματεία εἰς τὸ νὰ Σᾶς ἐπασχολήσῃ εἰς μόνον τὰ ὅσα ἀφορῶσι τὴν ὑπηρεσίαν Σας, νομίζει πρέπον νὰ προσκαλέσῃ τὴν προσοχὴν Σας εἰς μόνον τὰ τῆς Σπάρτης, ὅπου πολὺ μᾶλλον παρὰ εἰς ὅποιανδήποτε ἄλλην ἐπαρχίαν τοῦ Κράτους ἡ ἄγνοια τῶν παραδεχθέντων Νόμων δύναται νὰ ἔχῃ τὸ περισσότερον βάρος.

Αἱ προσπάθειαι τῆς ἐνεστώσης Κυβερνήσεως εἰς τὸ νὰ εἰσάξῃ τὰ ἀναγκαῖα καταστήματα εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίας, τὴν ἔφερον νὰ συστήσῃ καὶ τὰ Δικαστήρια, τὰ ὅποια προεδρεύετε, εἰς Σπάρτην καὶ καθὼς τὰ ἐσύστησε μὲ κανόνας καταλλήλους εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Ἐπαρχίας ἐκείνης, οὕτω καὶ Ὑμεῖς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν Σας, ὀφείλετε ν' ἀκολουθήσετε τὰς ἀρχὰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι συνάδουσι μὲ τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως αὐτῶν.

Εἰς τὴν Σπάρτην οἱ παραδεχθέντες Νόμοι τῶν Βασιλικῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦσαν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου γνωστοί, ἀλλὰ οἱ Σπαρτιᾶται ἀκολου-

θοῦντες τὴν γενικὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀνθρώπων, τὸ νὰ ἔχωσιν εἰς τὴν καθ' ὅποιον-
δήποτε τρόπον μορφωμένην κοινωνίαν των τὸ θεμιτὸν καὶ τὸ ἀθέμιτον παρεδέ-
χθησαν τινά, τὰ ὅποια κατέστησαν ἔθιμα, καὶ μὲ τὴν ὁδηγίαν τῶν ὁποίων διέκρι-
ναν τὸ δίκαιον καὶ τὸ μῆ.

Οἱ αὐτοὶ παραδεχθέντες Νόμοι, τὸ τοιοῦτον γνωρίζουσι καὶ συγχωροῦσι. καὶ
διὰ τοῦτο εὐρίσκομεν Βασιλ. Βιβλ. Β. τίτλ. 1 Νόμ. 5' Οὐλπιανοῦ «τὸ δὲ πολιτικὸν
νόμιμον ἐστὶν ἢ ἐγγράφον ἢ ἄγραφον» καὶ τὸ εἶναι τοῦτο τὸ Πολιτικὸν Δίκαιον
ἐξηγεῖται Νομ. Θ' Γαίου «Πολιτικὸν νόμιμόν ἐστιν ὅπερ ἐκάστη πόλις ἐαυτῇ ὀρί-
σει καὶ ἐστὶν αὐτῆς Ἰδικόν» διὰ τοῦτο ὁσάκις περὶ τῶν διαφορῶν, τὰς ὁποίας
ἔχετε νὰ δικάσετε, γίνεται λόγος περὶ συνηθείας, ὁ αὐτὸς Νόμος Σᾶς διατάττει νὰ
τὴν ἀκούσετε, καὶ κατ' αὐτὴν νὰ δικάσετε. ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ συνήθεια, τοῦτέστιν
τὸ Πολιτικὸν νόμιμον, νομίζει ἐπίσης πρέπον ἡ Γραμματεία νὰ Σᾶς ἀνακαλέσῃ
εἰς ἐνθύμησιν, προσκαλοῦσα τὴν προσοχὴν Σας εἰς ἄλλους Νόμους, οἱ ὅποιοι σα-
φέστατα τὴν χαρακτηρίζουσι.

Λέγει ὁ Νόμος ΛΑ' Οὐλπιανοῦ «Περὶ ὧν οὐ κεῖται Νόμος, παραφυλάττειν
δεῖ τὸ ἔθος καὶ τὴν συνήθειαν, εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἐκλείπει, ἀκολουθεῖν τοῖς πλησιά-
ζουσι πράγμασι, καὶ εἰκόσι τῷ ζητουμένῳ». Ὁ Νόμος οὗτος ὁμιλεῖ ἐν γένει περὶ
συνηθείας, ἀλλὰ προχωρῶν προσθέτει ἄρθ. α' «Ἡ παλαιὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου
κρατεῖ καὶ φυλάττεται». προσθέτει ἐπίσης Νόμ. ΜΒ' Οὐλπιανοῦ «Ἡ μακρὰ συν-
ήθεια ἀντὶ νόμου κρατεῖ ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἐγγράφος». — καὶ τελευταῖον Νόμος ΜΓ'
«Τότε κεχρήμεθα τῇ συνηθείᾳ τινὸς πόλεως ἢ Ἐπαρχίας, ὅτε ἀμφισβητηθεῖσα
ἐν Δικαστηρίῳ ἐβεβαιώθη». — Ἐπιστήσατε, Κύριοι Πρόεδροι, τὴν προσοχὴν σας εἰς
τὰ αὐτὰ κεφάλαια τοῦ Νόμου καὶ θέλετε εὐρῇ ὅτι ἡ συνήθεια δικαιολογεῖ, εἴτε
τὴν ἀπαίτησιν, εἴτε τὴν ἄρνησιν, ἄλλ' ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη πρέπει νὰ εἶναι χρό-
νου μακροῦ καὶ ἐπιβεβαιωμένη ἀπὸ ἀποφάσεις. ὅταν ὁμιλεῖτε περὶ συνηθείας, ἐν-
νοεῖται ὅτι ὁ λόγος εἶναι τόσον περὶ τῆς οὐσίας ὅποιασδήποτε ὑποθέσεως, ὅσον
καὶ περὶ τῆς διατυπώσεως τῶν ἐγγράφων, εἰς τὰ ὅποια οἱ Πολῖται ἀφιερώνουσι
τὰς συμφωνίας των καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους δικαιώματα.

Διὰ ταῦτα ὁσάκις, ἢ περὶ τῆς οὐσίας ὅποιασδήποτε ὑποθέσεως, ἢ περὶ τῆς
διατυπώσεως ἐγγράφων ἔχετε νὰ δικάσετε, μετ' ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς μεγάλης
ἐξετάσατε καὶ γνωρίσατε τὰς συνηθείας. ἀλλὰ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐξακριβώσιν αὐ-
τῆς, ἐπαναδιπλῶνει ἡ Γραμματεία τὴν τοιαύτην σύστασιν πρὸς Ὑμᾶς, διότι νομί-
ζει ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀπαιτεῖ προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν, ὅχι κοινήν. Ὅταν ἐπὶ βά-
σει συνηθείας, ἐν τι θέλετε δικάσει, λάβετε ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν Νόμον ΜΔ' Ἐρμογέ-
νους, ὁ ὅποιος λέγει: «Καὶ τὰ μακρὰ συνηθεία δοκιμασθέντα, καὶ ἐπὶ πολλοὺς
ἐνιαυτοὺς φυλαχθέντα, οὐχ ἦντιον τῶν ἐγγράφων κρατοῦσι». καὶ τοῦτο πάλιν ἀπαι-

τεῖ ὅλην Σας τὴν προσοχήν, διότι πολλὰς θέλετε ἀπαντήσῃ δυσκολίας, εἰς τὸ νὰ βεβαιωθῇτε εἰς τρόπον θετικόν, τὸ περὶ τοῦ καιροῦ, ὅπου δημόσια Ἀρχαιοφυλακεῖα δὲν εἶναι, καὶ ὅπου ἴσως, τὰ τῶν μερικῶν, δὲν εἶναι εἰς εὐχάριστον τάξιν.

Γνωρίζει ἡ Γραμματεία ὅτι κατὰ τὸ παρελθόν, ἐλλειπόντων δικαστηρίων εἰς τὴν Σπάρτην, ἐσυνήθιζον οἱ Σπαρτιᾶται δι' αἵρετοκρισίας νὰ καταπαύουν τὰς διαφοράς των. αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ τῶν αἵρετοκριτῶν δύνανται νὰ ὀδηγήσουν τὴν γνώμην Σας εἰς τὸ περὶ συνηθείας κεφάλαιον.

Ἡ συνήθεια ὅμως οὔτε συγχωρεῖται, ὅταν δὲν ἔχῃ τοὺς ἰδίους της χαρὰς κτῆρας, διότι τότε ἤθελεν εἶσθαι αὐθαίρετος. οὔτε τ' ἀποτελέσματα τῆς συνηθείας εἶναι ἀπεριόριστα, διότι καὶ αὕτη ἔχει τὰ ὅριά της.

Ὁ Νόμος Ν' Οὐλπιανοῦ λέγει οὕτως: «Ὁ ἄρχων ὁ εὖρη συχνάζον ἐν πόλει ἐπὶ τινος πράγματος, φυλάξει αὐτό. καὶ γὰρ ἡ συνήθεια ἡ προλαβοῦσα, καὶ ὁ λογισμὸς ὁ εἰσάγων αὐτὴν φυλακτέα ἐστὶ». Ὁ νόμος οὗτος καθὼς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος παραινεῖ νὰ φυλάττεται ἡ συνήθεια, καὶ ὁ λογισμὸς, ὁ ὁποῖος εἰσῆξεν αὐτήν, προχωρεῖ ὅμως καὶ λέγει Νόμ. ΝΑ': Τῆς συνηθείας καὶ τῆς χρήσεως ἡ αὐθεντία οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον ἰσχύει, ὥς καὶ τὸν λογισμὸν καὶ τὸν Νόμον ὑπερνικᾶν. Ἐπιστήσατε, Κύριοι Πρόεδροι, τὴν προσοχήν σας εἰς τὴν λέξιν τοῦ Νόμου Ν' «καὶ ὁ λογισμὸς ὁ εἰσάγων αὐτήν», τοῦτέστιν ὁ λόγος ὁ ὁποῖος εἰσῆξε τὴν συνήθειαν. καὶ εἰς αὐτὴν τὴν παρατήρησιν προσθέσατε τὸ διαταχθὲν παρὰ τοῦ Νόμου ΝΑ' ὅτι «ἡ αὐθεντία τῆς συνηθείας», τοῦτέστιν ἡ συνήθεια αὕτη, δὲν δύναται νὰ ὑπερ-σχύσῃ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καθὼς καὶ τοῦ Νόμου.

Ἀνακεφαλαιόνουσα ἡ Γραμματεία τὰ ἄνω λεχθέντα νομίζει ὅτι ἀκολουθοῦντες τὰς ἀρχὰς τῶν ἀνακληθέντων κεφαλαίων τοῦ Νόμου, θέλετε κρίνει ἀξίας τῆς προσοχῆς Σας καὶ τῆς ψήφου Σας, τὰς κατὰ τὸ παρελθὸν ἐπικρατούσας πολυχρονίους συνηθείας εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἐπιβεβαιωμένας, καθ' ὅσας ὅμως ὁ νόμος διορίζει, εἴτε ὅταν ἀναφέρονται εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ὑποθέσεων, εἴτε ὅταν ἀναφέρονται εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐγγράφων.

Γνωρίζει ἡ Γραμματεία ὅτι εἰς τὴν Σπάρτην τὸ ἔγκλημα τοῦ φόνου δὲν ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸ παρελθόν, εἰμὴ κατὰ τὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν ἐπροξένει εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ φονευθέντος. καὶ διὰ τοῦτο, ἦτο συνήθεια νὰ συνδιαλλάττωνται τὰ μέρη διὰ χρημάτων, καὶ ἐνίοτε νὰ συμφωνῇται φόνος ἀντὶ φόνου.

Δὲν νομίζει ὅτι, οὐδεὶς εἰς τὸ ἐξῆς θέλει αἰτιολογήσῃ ἀμάρτημα τοιοῦτον, ἐπιστηριζόμενος εἰς συμφωνίας τοιαύτας. ἡ σύνεσις τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἡ βεβαία διάθεσις των εἰς τὸ νὰ συμμορφωθῶσι μὲ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιλοίπου ἔθνους των, βεβαιώνει τὴν Γραμματείαν ὅτι οὐδέποτε θέλουν Σας ἐνασχολήσῃ εἰς τὰ τοιαῦτα. καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν Ποινικῶν Νόμων καὶ ἡ ἀποζημίωσις τῆς

προξηνηθείσης ζημίας, κατὰ τοῦτο, ἐὰν λάβετε ἀνάγκην νὰ δικάσετε περὶ χορηματι-
κῆς ἀποζημιώσεως, ἔνεκα φόνου, ἢ ἀποφασίς Σας ἔχουσα βάσιν τὰ συμφωνηθέντα,
 θέλει εἶναι δικαία.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 15 Δεκεμβρίου 1830

Ὁ ἐπέχων τόπον τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματέως

(Τ. Σ.)

Β. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

